

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI YA 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA U ENGEDZA LWA U THOMA (FAL)

BAMMBIRI LA VHUVHILI (P2)

LARA 2018

TSUMBANDILA YA U MAKA

MARAGA: 70

Tsumbandila iyi ya u maka i na masiatari a 10.

KHETHEKANYO YA A: NGANEA**MBUDZISO 1: U TSHILA NDI U VHONA – RN Madadzhe**

- 1.1 Ndi tshikoloni tsha Mawele. (1)
- 1.2 A bvukulula zwaure nndwa ya Mpho na Mashudu yo thoma vha tshe tshikoloni.   (2)
- 1.3 Ndi musi Mpho wa dokotela a tshi didzhenisa kha mafhungo a vuhwarahwara vhutshilo ha fhedza vhu songo tsha bvela phanda.   (2)
- 1.4 Ndi Maria, musi a tshi funana na Mpho ngeno e musidzana wa Mashudu na u todou thutha muḍi wa Mpho.   (2)
- 1.5 Mpho o fhedza o renga Dzwaini na Dugudzha uri vha vhulahe Mashudu hu u itela u ngalangadza mulanga vhukati hawe na Mashudu.   (2)
- 1.6 Mpho o fhedza o fhelelwa nga mushumo na thundu dza nduni dza dzhiwa musi a si tsha swikelela mbadelo.   (2)
- 1.7 Mpho na Maria vho fhedza vho funana nga murahu ha mutangano wavho.   (2)
- 1.8 Ndi wa u ri muthu kha fulufhedzee kha mufunwa wawe.   (2)
- 1.9 Ndi a pfa vhuṭungu musi Mpho a tshi fhelelwa nga mushumo nga mulandu wa zwiito zwo bvaho.
(Na dziṅwe phindulo dzi pfallaho.) (2)

[17]

NA**MBUDZISO 2: U TSHILA NDI U VHONA – RN Madadzhe**

- 2.1 Ndi ramilayo. (1)
- 2.2 Ndi ya u vhulawa ha Mashudu. (1)
- 2.3 Munwali o kona u bvedza thasululo ya nganea iyi ngauri Mpho nga murahu ha khothe o thulwa nga goloi a mbo ḍi lovha. (2)
- 2.4 O olwa sa mufumakadzi ane a kondelela na u hangwela.   (2)
- 2.5 Ndi u sa wanala mulandu ha Mpho musi wa tsengo ya u vhulawa ha Mashudu ngeno khavho ha vha dakalo lihulu.   (2)
- 2.6 Yo vhangwa nge Mpho a vho funana na Maria we a vha e musidzana wa Mashudu.   (2)
- 2.7 Dzwaini na Dugudzha vho didzhenisa kha u vhulaha Mashudu nga mulandu wa u funesa tshelede.   (2)

- 2.8 Mpho o wanala a si na mulandu nga mulayo ngeno ro vha ro lavhelela uri u do wanwa mulandu nge a vha ene o rumaho Dzwaini na Dugudzha uri vha vhulahe Mashudu. (2)
- 2.9 Zwi thusa kha uri muthu a songo didzhenisa kha zwiito zwo bvaho ngeno o funzea zwavhudi nahone zwi a shonisa. (2)
- 2.10 Ndo vha ndi tshi do mu eletshedza uri kha thonifhe mushumo a dibvise kha u ya mushumoni o kambiwa / na uri a thogomele vhalwadze na ene mune a dithogomele zwi dovhe zwi sumbedze uri o funzea. (2)

[18]

MBUDZISO 3: *HO DINA ONE* – Sharon Mbedzi

- 3.1 Ndi Osbon / Musuku. (1)
- 3.2 Ndi Ngeletshedzo. (1)
- 3.3 U bvedza mafhungo ngauri ndi he ra pfa nga ha vhudifari vhu si havhudi ha Ngeletshedzo. (2)
- 3.4 U sema na u thatha Vho Maboho na Vho Nyamukamadi nga murahu ha mbulungo ya mme awe/U sa tevhela ndaela dza mme awe na u vha itela swili. (2)
- 3.5 Ndi ngoho ngauri Ngeletshedzo ha ngo hulisa mme awe mabindu o mbo di wa. (2)
- 3.6 Ndi wa u sumbedza uri muthu a sa thetshesi ngeletshedzo na u sa dzhena tshikolo ha koni u langa mabindu. (2)
- 3.7 Tsho dinaho ndi madikita e ita uri mabindu a khotsi a Ngeletshedzo a we. (2)
- 3.8 Yo vhangwa nga u sa tevhedza zwine mme awe vha amba u sumbedza u vha na lunyadzo. (2)
- 3.9 Ndi zwone u sa pfa hu tunya mavhudzi vhunga Ngeletshedzo o tangana na zwithu zwi si zwavhudi nga u sa tevhedza ngeletshedzo dze a newa nga vhabebi vhawe. (2)
- 3.10 Ndi a mu pfela vhutungu ngauri magumoni a bugu Ngeletshedzo o fhedza o wela khomboni. (2)

(Na dziuwe phindulo dzi pfallaho)

(2)

[18]

NA

MBUDZISO 4 : HO DINA ONE – Sharon Mbedzi

- 4.1 Muḁini wa Ngeletshedzo/Tshikhudini. (1)
- 4.2 Ndi Ngeletshedzo. (1)
- 4.3 Yo vhangwa nga tshelede ye Ngeletshedzo a fhuriwa nga Veronica na tshigwada tshawe.   (2)
- 4.4 U vhona uri muya u khou rwela ngafhi?/U ṭoda ndila ya u ita uri Ngeletshedzo a si tsha vhila tshelede yawe.   (2)
- 4.5 A ṭana Veronica sa muthu a sa fhulufhedzei na u zwifha u a zwifha.   (2)
- 4.6 Ndi ya u sumbedza uri mafhungo a ladzwe zwavhudi hu si na muthu o huvhadzwaho/vhulawaho.   (2)
- 4.7 O mu fhura tshelede i si na vhukono nga u mu rengisela goloi i na mabambiri a si a vhukuma.   (2)
- 4.8 Zwi na ṭhuthuwedzo khulwane ngauri zwo ita uri Ngeletshedzo a ye tshikhuwani he a fhedza nga u farwa nga mulandu wa tshikwekwe tshe a lukelwa.   (2)
- 4.9 Hai, ho ngo thanya nge a hana mushumo we a neiwa nga Osbon na Musuku musi a si tshe na tshawe/O hana u iswa tshikoloni nga khonani dzawe ngeno a songo phasa gireidi ya 12/ O renga goloi ya mutengo wa nṭha kha vhathu ngeno o tea u i renga giratshini.   (3)

[17]

ṬHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 35

KHETHEKANYO YA B: DIRAMA**MBUDZISO 5: *FINDINKODO* – TT Mudau**

- 5.1 Tsha u gonya ha mafhungo/U bveledza mafhungo. 🌳 (1)
- 5.2 Mukalaha u khou gungulela u wana nndu na mundende. 🌳🌳 (2)
- 5.3 A zwi fani. Muthannga u kha tshifhinga tsha musalauno tsha polotiki ngeno mukalaha vha kha di humbula zwa tshifhinga tsha musalaula. 🌳🌳 (2)
- 5.4 Musi a tshi amba nga u bata nzietshekume. 🌳🌳 (2)
- 5.5 Ndi ngoho ngauri vha hone vhathu vho tewaho nga u fhatelwa nndu na u wana mundende hone na namusi a vha athu u wana tshithu. 🌳🌳 (2)
- 5.6 B/A nga vha o sokou humbulela. 🌳 (1)
- 5.7 I a bvelela vhutshiloni ngauri hu na hune ra wana vhaswa vha tshi khou galatsha vhathu vhane vha tea u wela kha lihora. 🌳🌳 (2)
- 5.8 Ndi wa uri vharema na vhone vho tewa nga u vhusa hu si u kandedzwa. 🌳🌳 (2)
- 5.9 Zwi a tshimbilelana ngauri zwo no khou itea kha vharangaphanda vha mahoro buguni yashu a si zwe vha vha vho zwi lavhelela. 🌳🌳 (2)
- 5.10 Ndo vha ndi tshi do ya ha masipala u humbela u fhatelwa nndu na u lugiselwa zwa mundende / Ndo vha ndi tshi do toda thuso kha vhalambedzi u tandulula thaidzo ine nda vha nayo. 🌳🌳 (2)
- (Na dziñwe phindulo dzi pfalaho.) (2)

[18]

NA

MBUDZISO 6: *FINDINKODO* – TT Mudau

- 6.1 Ndi Khayelitsha, holoni ya lushaka. 🌳 (1)
- 6.2 Vha khou toda mishumo na u engedzelwa miholo. 🌳🌳 (2)
- 6.3 Namusi vhathu vha khou gwalabela mishumo na miholo mituku. 🌳🌳 (2)
- 6.4 Ndi wa luambo lwa Afrikaans ngauri musa a tshi khou toda amba mvelelo ri pfa vhañwe vha tshi mu thatha nga luambo lwa Afrikaans. 🌳🌳 (2)

- 6.5 C/Thasululo. (1)
- 6.6 Ndi a u sa divha uri ho kunda lihora lifhio. (2)
- 6.7 Ndi musi vha sa todi mukhomishina a tshi vhala mvelelo nga u vha mu thithisa. (2)
- 6.8 Ee, zwi a bvelela, ri wana hu na vhathu vhanzhi vha songo fhatelwaho dzinndu na vhaaluwa vha sa holi mundende ngeno vho tewa nga u hola. (2)
- 6.9 Ndo vha ndi tshi do bvisa mvelelo kha televishini, kha radio na kha gurandza hu itela u swikisa mulaedza kha lushaka. (3)
(Na dziinwe phindulo dzi pfalaho.) [17]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 35

KHETHEKANYO YA C: NGANEAPFUFHI

ZWA VHUTSHILO – NA Milubi na LL Mafenya

MBUDZISO 7: 'NDI A PUTE[^]DZA HA ITEA DEMBE' – NA Milubi

- 7.1 Muḁini wa Janet. (1)
- 7.2 O vha a tshi khou vhidzelwa zwa vhudzekani / zwa lufuno.   (2)
- 7.3 Maduka o vha a tshi shuma ngadeni ngeno Nomathemba a tshi shuma khishini.   (2)
- 7.4 Janet o vha a tshi khou emula Maduka a fhedza nga u mu vhidzela nduni.   (2)
- 7.5 Ndi ya u sumbedza kutshilele ku si kwavhuḁi kwa vhaiwe vhatholi ro sedza zwiito zwa Janet kha mushumi wawe Maduka.   (2)
- 7.6 Li khwathisedza uri Maduka sa mushumi u ṥhonifha mutholi wawe lune u tata na u ḁa nae fhethu huthihi.   (2)
- 7.7 A/Nomathemba. (1)
- 7.8 Ndi musi Nomathemba a tshi vhidzela Janet mapholisa a ri u khou pfuka mulayo.   (2)
- 7.9 Ee, zwi a tendisea, vha hone vhatholi vhane vha emula vhashumi vhavho nahone zwi khou itea kha vhutshilo ha ḁuvha ḁiṁwe na ḁiṁwe.   (2)
- 7.10 Ee, yo tea ngauri zwe Janet a vha a tshi khou ita ho vha hu u pfuka mulayo wa uri murema ha funani na mukhuwa nga tshifhinga tshenetsho / Hai, ngauri o vha tshi khou dzhenisa Maduka khakhathini ngeno a si na mulandu.   (2)

[18]

NA

MBUDZISO 8: “LWONE A LWO NGO VHA ITA ZWITUKU” – LL Mafenya

- 8.1 Ndi nge vha via Vho Tshavhungwa. (1)
- 8.2 Ndi ngauri ho vha hu na vhushaka ha vhudzekani vhukati ha Vho Tshavhungwa na Vho Khimbisa sa zwe vho maine vha amba. (2)
- 8.3 Ndi ngauri Vho Tshiovhe a vho ngo tsha fulelelwa nndu yavho nga Vho Khimbisa sa zwe vha fulufhedziswa musi hu tshi viiwa Vho Tshavhungwa. (2)
- 8.4 Mathakheni a bugu ndi musi Vho Tshiovhe vha tshi vho ambulula zwa u viiwa ha Vho Tshavhungwa Vho Khimbisa vha fhedza vho farwa. (2)
- 8.5 Vha kwamea ngauri vhothe vha tenda kha u shumisa mituvha kha mabindu avho uri a tshimbile. (2)
- 8.6 Vhamusanda vho ri u pfa mafhungo a u viiwa ha Vho Tshavhungwa vha mbo di vhidza mapholisa, vhaiti vhazwo vha mbo farwa. (2)
- 8.7 C/Vho Khimbisa (1)
- 8.8 Ndi ya uri naho wa ita zwithu wo dzumbama zwi fhedza zwo wanala. (2)
- 8.9 Ndi nga vha eletshedza uri mabindu ha tshimbili nga mituvha ya vhatu, kha vha ite khungedzelodza mabindu avho na u dzhenela ngudo dza zwa vhubindudzi. (3)
(Na dziñwe phindulo dzi pfalaho.) [17]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C:**35**

KHETHEKANYO YA D: VHURENDI**MBUDZISO 9: 'MUNDENDE WA VHANA' – TN Pholi**

- 9.1 Nwaha (1)
- 9.2 Ndi vhathu vho thomaho mundende wa vhana. (1)
- 9.3 U khou amba mundende wa vhana./Tshelede ya mundende wa vhana ngauri murendi u vhona vhanzhi vhe khomboni nga mulandu wa mundende wa vhana.   (2)
- 9.4 Mundende wa vhana kanzhi u shumiswa kha zwithu zwi songo teaho kana zwi si zwa ndeme ngeno wa vhaaluwa kanzhi u tshi shumiswa kha zwithu zwa ndeme.   (2)
- 9.5 I ombedzela uri vha khou vha na vhana vha sa fhedzi niwaha vha tshi itela u wana tshelede ya mundende nnzhi.   (2)
- 9.6 Vho lovha.   (2)
- 9.7 Vese dzothe dzi sumbedza uri tshelede ya mundende wa vhana i a thusa ya di dovha ya tshinya.   (2)
- 9.8 Ndi wa uri vhagudiswa vhane vha hola mundende wa vhana vha dzhiela pfunzo fhasi.   (2)
- 9.9 Murendi o dinalea/sinyuwa ngauri u khou renda nga zwithu zwi si zwavhudi zwi no vhangwa nga tshelede ya mundende wa vhana.   (2)
- 9.10 Ee, ngauri u a thusa vhukuma kha u alusa vhana nahone hu na miṭa ine ya tshila ngawo.
 Hai, ngauri vhaiwe vhana tshelede ya mundende i khou tambiswa nga vhabebi kha zwithu zwi si zwa ndeme.
 (Na zwiṭwe zwi pfalaho.) (2)

[18]**NA**

MBUDZISO 10: 'NO MMBONA' – TN Pholi

- 10.1 Rothodzwani/Rotholelwani. (1)
- 10.2 Robben Island. (1)
- 10.3 Nga ha Vho Mandela. (1)
- 10.4 Tevhelani zwe nda ni gudisa zwone. (2)
- 10.5 Ni songo tevhedza zwe nda khakha. (2)
- 10.6 U khou khwaθisedza/ombedzela zwine a khou amba. (2)
- 10.7 Vese 16 i khou amba shango la Afrika Tshipembe na dzhango la Afrika ngeno vese 17 i tshi khou amba nga vhathu vha Afrika Tshipembe na vha dzhango la Afrika. (2)
- 10.8 Mutevhetsindo ndi wa u tāvhanya ngauri murendi u khou renda nga zwivhuya zwo diwaho nga Vho Mandela. (2)
- 10.9 Ndo guda uri Vho Mandela hu na zwivhuya zwe vha itela shango la Afrika Tshipembe na dzhango la Afrika. (2)
- 10.10 Ndi ya uri kha vha itele vhadzulapo vhane vha khou vha ranga phanda zwivhuya vha dovhe vha vha thetsheselele musi vhe na zwililo. (2)
(Na zwiñwe zwi pfallaho.) [17]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA D: 35
MARAGAGUTE: 70